

Slut
NORDISKA
MUSEET [Ubst. kat.] 1984

KA: N.M.s
vägledn
Ubst. kat.

LUFFARE - i sägen och verklighet

Vi bär alla på en föreställning om vad som kännetecknar en "riktig luffare" eller vagabond. Han är en del av vårt kulturella arv - även om bilderna skiljer sig åt och vi betonar hans drag olika. Som kulturell TYP har han framträtt och utnyttjats i de mest skiftande sammanhang; som "skrattpiegel" för samtiden under Strix och Kolingens storhetstid kring sekelskiftet, som bärare av litterära och poetiska motiv i Harry Martinssons gestaltning av luffaren Bolle i "Vägen till Klockrike", som personifiering av vår frihetslängtan i den sorgfrie Paradis-Oskar i Astrid Lindgrens "Rasmus på luffen" eller som garant för god ölqualität i form av Storm P:s Periklesfigur - för att ta några bekanta exempel.

Utställningen låter oss blicka in bakom dessa fiktiva massbilder och konfronterar oss med Bolles och Paradis-Oskars motsvarigheter i "levande livet", i huvudsak såsom de skildras i sentida folkminnesuppteckningar. Med hjälp av historiskt material ges en orientering om den socialhistoriska bakgrunden, den tidsmässiga förankringen och de förhållanden under vilka de s k luffarna levde.

Den s k luffarepoken omfattar tiden omkring 1880 till tiden för andra världskriget, d v s den tid som kännetecknas av det gamla bondesamhällets omdaning till ett modernt industrisamhälle. Luffaren är således en figur i brytningstid. Från omkring 1900 hade den form av informell socialvård, som delvis utgjorde grunden för luffarnas existens, spelat ut sin roll som försörjningsalternativ.

Utställningen ägnar stort utrymme åt de olika "strategier" för överlevnad, som luffarna utvecklade, d v s hur de fungerade i förhållande till de bofasta. Nästan alltid hade de något att gengälda med; det kunde gälla vedhuggning, "smånas" som kängsnören eller nålbrev, hantverksalster som trådarbeten eller kråkriskvastar. Många stod för underhållning och nyhetsförmedling. Andra stal ibland och svalt ibland. Sägenbildningen kring luffarna erbjöd också en födkrok; somliga mer förslagna vandringsmän underbläste själva ryktena med hjälp av skrönor och fantasifoster. Det gällde att vara ihågkommen.

Det romantiska skimmer som idag omger luffaren illustreras genom hans utveckling från "vandrande" press till "journalistiskt högvilt"; sedan flera decennier har tidningarna sökt "den siste luffaren". I folkminnet är det de färgstarka personligheterna och de roliga anekdoterna vi lättast minns medan den grå massan av anonyma luffare håller på att bli den kollektiva glömskans offer. Vardagsverkligheten har hittills varit dåligt dokumenterad.

Utställningen kommer att visas på Nordiska museet t o m den 30 september och därefter börja sin vandring till olika museer ute i landet.

Björn Fougner